

הגדה של פסח

בית-זרע ת״ש

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? גם השנה הננו יושבים לחוג ולהזכיר את יציאת מצרים, יציאה מעבדות לחרות, האם יצא העם הנרדף והמדוכא משעבוד לגאולה, מאפלה לאור גם בדורנו. מה מליל?

לילה אפל, ליל פחדים, ירד על העולם כולו, חשכת-דורות מתעבה סביבנו. הגלגת ומתארגת לאין סוף החזית, אשר רעם כלי המשחית מחריש בה את קול האדם העמל, את חולם מעמי-יצירה. עם רעש ממציאים הזורעים מות ואבדון על יבשת וימים הושתק, דוכא קול המצפון האנושי. מתעוררות נסתרות הגיהנ כל יצרי-לב אדם חשוכים, יצרי רצח והתעללות, כאילו הרגישו שהותרה הרצו-עה: לית דין ולית דיין! רבים קרבנות משטר האימים בעורף: חללי רשע וזדון, חללי מצוקת רעב ומחסור, מן הנופלים בחזית, בשמירות ובמצולות-ים.

יום הזה יום אשר לא היה כמוהו לרוע מיום אשר הלכנו בגולה, יום של פחדים ואי-אמון בחייש לשארית הנמצאה, יום שכולו כזבח אילך נדמה--- יום אשר עין בעין רואים אנו את זרועו של אברהם אבינו בכל הגיטאות אשר הודחו שמה, את כל התעוררות האונה, התרוקנות תכנו והמרות השחור הארוב לה, הבא עליה, את כל עומק היסוריה של גסיסת-ענק....

כיום הזה - יום שאדם נמכר בו למולך! הנשמות העדינות הולכות ונמקות משעבוד ומבלים, העניות והגסות והזדון שופכים את ממשלתם על כל והשכינה תכבוס בענן ואשה ועצוב באב והלימה היא פורשת וגוכה----

/י.ה. ברנר/

חייל יהודי כי נקלע למערבולת אומות,
עת כל קליעה נושרת,שבות וקמות
דמויות קדומות,וידע כי חייו כולם הזיה;
כי נאבק,התאזר,נפל וקם תמיד.

כן קרה - כי הנה יום סיוט,
והוא אז רבץ הבום ואש רובים המטיר,
טען,כוון ויר,טען,כוון ויר...
ופתע תעתה עינו מהכוונת
ותבט ברתת:
ביוון החפירה באבץ גבעול בודד...
אי מי זה הביא הזרע בין החפירות?
אולי נשאר הרוח,אולי מערבל פצצות?

מאז הרבה עברו לילות,לילות טירוף,צלמות,
והוא גבעול זה אחד זכר - זכר..
היה לבו כניר,והנה הסתו עבר,
הגשם חלף הלך,זיו ירוק על ההרים,
כבשיר השירים.
האמין:יזכה לאדמה,לו שעל,
לא עוד יקרע ברחמה פצעים-חפירות.
לא עוד ירבץ עליה לרצוח ולירות!
על שעל אדמתו במחרשה יעל..,
מעל לחריש ואופק יגחן בחיל רקיע
ויבשר בלחש: עת הזמיר הגיע...
ואז יבצבצו שפע גבעולים...
עולים - עולים -

ויסער הרוח בגיל ריצי השבלים...

/ ג.טננבוים/

שכנות ישראל הרועים היו למפגע ראשון לסערת הימים.העם המפוזר שמעולם לא העמיק שרשיו באדמת נכר,היה הראשון לעקירה ולחורבן.נגדו כוונו חצי המשטמה המורעלים,חצי שנאת אדם והמליה גזעית.מעלים טרופים בסער המגולגל רבבות – רבבות בדרכי נוד,וקבריתהם זרועים כציונים לדורות בדרך היסורים של עם גולה.על פני אלפי קילומטרים יספרו עמודי גבולות על סבלות ועינויים של גונבי גבול מגורשים ונרדפים,של ילדים תועים ביערות מחוסרי ישע,של חלוצים עורגים ומעפילים למולדת.

ב כ ל ד ו ר ו ד ו ר ח י י ב א ד ם

ל ר א ו ת א ת ע צ מ ו כ א י ל ו ה ו א י צ א מ מ צ ר י ם

בכל דור ודור... לא דור ראשון עומד ומתדפק על שערים נעולים.ממשיך הדור הזה שלשלת עתיקה של אמאי גאולה,של מצפים להתחדשות עם,לשחרור אמת,ליציאת מצרים חדשה,מ ע ב ד ו ת ל ח ר ו ת ,מאפלה לאור גדול...

בות כבר צאינו על סף מול השער,
בקול תחנונים,
בדמעות של צער.

רבות כבר אמינו באפס עוגים.
הבט :
ואנינו כבר הגיחו אלי עננים!
ושמא אחד המועד??

החלה ספינה בגלים מתנועעת,
סירנה בדעף צופרה ומשוועת:
א ח ר ה מ ו ע ד!
אחר ה מ ו ע ד...
/א.שמרי/

עבדים ה י י נ ו...עבדי עבדים מושלכים לחיות השדה,טרף לשיניהם ואין מרחם.אניות נודדות בלב-ים,כי הארצות הקיאו אותנו.אניות תועות בלב-ים ,ואין לפניהם חוף,ואין מטרה ואין תקווה.אניות נודדות בלב-ים,ומים סביבן חומה,חומת ברזל של אכזריות המין האנושי.אין מקלט!
: באניות רעב וצמא,כל חולי מצרים,כל מדווה.מבתיהם נעקרו האנשים ביום בהיר אחד,כל רכושם נגזל.בכבלים הובלו בהמונים למחנות הסגר,חרב מאחוריהם ושוט מונף על גביהם,והשיקוץ המשומם,פסולת האדם,מעביד אותם בפרך.....
עד שהגיעו לחופי ארצם,מולדתם,מכורתם.
/מתוך הקובץ "מעפילים"/

על פני הימים נטושים נושאי-הדגל של צרת היהודים...הפליט היהודי יוצא בראש המערכה.אין אנו אדוני ההיסטוריה,ולא בידינו לטנותה.כך יצא מלפניה - ואין לנו אלא להישמע לה ולצאת בעקבות בחירה- ה מ ע פ י ל.
/ ברל כצנלסון/

על אף המכשולים ויסודי העליה,בין חזיון עיוורות ומחרטי גבולות הדלכת ופורצת לה דרך ההעפלה,ומוסיפה חוליה אחר חוליה לשורותינו,למערכתנו בארץ.

אנו טרים ועולים,על חרבות ופגרים,
אנו פוסעים ועוברים!וגאור ובחשכה,
וביודעים ובלא יודעים את הדרך נלכה-
אנו עולים ושרים!
על חרבות ופגרים,דלולי און וחולים,
אנו נופלים וקמים,קוצים בראש וגוברים,
על פגרינו א נ ח נ ו,אנו פוסעים ועוברים,
אנו עולים ושרים,אנו עולים ושרים!
/ ש י ר ה / יעקב כהן

גם רבות המכות שנחתו בנו, ורבים הזוממים לנתקנו משרשי חיותנו באדמה הזאת, נדע כי בזיקה עמוקה אליה, לאדמה מכורה זאת, לכל רגב ולכל פינת מולדת -- המקור לכוחנו, לכוח עמידתנו בפני גל הקמים עלינו.

נהיי שעמדה... (שירה)

היא --- האדמה.

ימי קדם שאב כל עם את חדוות החיים, את כושר היצירה ובטחון הצעד מתוך מגעו עם האדמה. אביב האדמה היה גם לאביב העם, ברכת האדמה - לברכת האדם:

ראינו עמלנו עמל הנמלים -
כל איש יביא כעמר אלומות.
גדיש דגן יקום לתלפיות;
ושבליו פנימה, פנימה השבלים.

ראינו עמלנו הוא עמל הנמלים,
שמרו איפוא, אחים אוגרי הבר,
ליום מצור יעוט אויב וצר.
השבלים פנימה פנימה השבלים.

(שירה) /לוי בן אמתי)

חג הפסח – שני פנים לו. חג חודש האביב, יום החל חרמש בקמה– היה גם לחג אביב העם, חג היציאה מבית עבדים, הכמיהה לחיי חרות ודרור.

חג האדמה הקדום של עם יושב בארצו, שהיה עולה בשירות ובזמירות לפעמי רגלים, שמח על תנובת עמלו ובפרי השדה, הוא שיסמל לנו גם את ההתחדשות, חרות לעם וחרות לארצו.

לא חרשתי, גם לא זרעתי,
לא התפללתי על המטר,
ופתע ראה נא, שדותי הצמיחו
דגן ברוך שמש במקום דרדר.

האם הוא ספיח תנובות מקדם,
חטי חדות הם, קבורים מאז?
אשר פקדוני בימי העני,
בקעו עלו כי בארח רז.

שגשגנה, שגינה, שדמות הפלא,
שגשגנה, שגינה וגמולנה חיש!
אבי זורקת דברי הנחש:
תאכלו מפיו ואף סחיש.

(שירה) /רחל/

כי הנה הסתו עבר הגשם חלף עבר לו
הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע,
וקול התור נשמע בארצנו.
התאנה חנטה פגיה הגפנים סמדר
נתנו ריח.
לך דודי, נצא השדה נלינה בכפרים,
נשכימה לכרמים,
נראה אם פרחה הגפן, פתח הסמדר, הנצו הרימונים.

(שיר השירים)

עם כי יחרב ,ממלכתו כי תמוגר,תפול בפני אר,ונשאר האכר הדל לשמור על הגחלת האחרונה.האיכר,גם זה המפגר,עמוס סבל דורות,נשאר נאמן לרגב האדמה,למשך הזרע עד לטיפת דמו האחרונה.הוא משועבד,אך בלתי נשמד,בלתי ניתן לעקירה.

ס ט ך /בלדה/

רוח ניר נוחה נושבת,
אילנות רטובי גזע.
זאת הרוח מדובבת:
עת לזרוע,קומה סטף!
קם,זרק תוך ליל הכטא
את דובהו ויברח.

בין .סבכי. לבנים על שתים,
על ארבע - בקצה היער.
משבז אל עין המים
רץ על רגל על אזות,
גיא ירד וגבע יעל,
את אתו ביד יאחז.

קרקעו עדר בבקר,
המעזיר חלש בערב,

עוד בקש עדור עד בהד
שורית היום הבא-
אחזתו יד בערף:
"הדבקנפך,בן כלבה!"

"טל אתך!" -עקר מתלס,
על כתף טען וילך.
עקבו מדוש לטלף
טוסידהם של זבאיו,
מכאובו מגע למלח
לגלוגם של טבאיו:

"את ישגו,קרקע ימדו"
כן.הוה.בעלות זשחר
עת בפאים ליאוה ימושו
בו לסטן נתן: "ופור!"

רם הולך ואור הטווק,
מזה עמק וצד הבור!

כדורים שלוטה פוהר:
האחד נגע ברגל--

"גמול בריחה!" עורבים ברחו.
השני בראש פגע:
"ענש הבגידה בדגל!"
השלישי בלב נתקע:
שכור חבה אל הקרקע.

/ חיים לנסקי/

מ ו ת ה א י כ ר.

השעה היתה כבר מאוחרת כמי הנראה והתרנגולים הראשונים פתחו בקריאה כשהתנועע פתאום בורינא על משכב חליו, כאילו הקיץ; בו ברגע הציץ גם הסהר בזגוגית החלון והציף את פניו, בנגוהות כסף.

-עת לקום, עת...- חזר ואמר. מאיי פתח את החלון והשקיף החוצה. הציץ לתוך המזוודה, ולאחר ישוב דעת אחרך יצא, כמו שהיה, יחף ובכותנתו לעורו לבד, לתוך החצר. עמד לפני הבית, התגדד באזנו והוגיע את מוחו: מהן העבודות התכופות המחכות לו?..

לפא הכלב שהיה מהלך אחריו כל העת, התחיל מילל; עד שעמס, נאנח מעומק לבו ואמר בשמחה: -כך, כלבי, הגיעה העת לזרוע..

אמנם, עת לזרוע.. חזר ואמר. ויעבור חיש מהר מאחורי הכומסה. על ידי הדרך אצל שדה הבולגוטין נמשכה רצועה ארוכה של אדמת חריש. נצב לפניה והביט על סיבו בעינים משתוממות. בורינא כרע משתחוה על ברכיו על התלם והתחיל מלקט רגבי אדמה לתוך שולי כותנתו כאילו הוציא מן השק בר שהוכן לזריעה, ולאחר שלקח עפר רב, ככל אשר יכול שאת, הצטלב, ניסה להניף את ידו ועמד לזרוע...

הוא גחן תחת כובד המשא ולאט-לאט, צעד אחרי צעד, הלך ובתנועה המברכת, תנועת חצי העגול, זרע את העפר על התלמים. ובורינא השקיף נכחו בעולם הקסמים של ליל האביב הלזה, והלך לאטו, על פני התלמים, כיאור מעולם אחר, המברך את כל רגב מרגבי האדמה וכל גבעול, ודרע הלוך וזרוע בלי עיפות.

רגליו כשלו על רגבי האדמה, הבורות והפחתים, לפעמים היה גם נופל, אבל הוא לא הרגיש בכך ולא ידע כלום מלבד האורך הסתום שאין לעמוד נגדו, לזרוע.

ככה הלך עד לתחום השדה. כשאפס העפר מידו, חפן חדש והוסיף לזרוע, וכשגדרו לפ שיחים וקוצים את דרכו, חפף וחזר על עקבותיו. ככה עברה העת והוא הוסיף לזרוע בלי עיפות, רק לפעמים היה עומד להנפש ולחלץ עצמותיו וחוזר אל עבודת הרמיה, אל עמל התוהו, אל השטות ללא צורך.

ואחר כן, כשהלילה נעשה כבר אפור קצת, הכוכבים החוירו, התחיל מתרפה בעבודתו,

עומד לנוח לעתים תכופות יותר, ורכן ליטול אדמה לידו וזורע מתוכן [illegible]
כאילו את עצמו זרע עד תומו בקרקע האבות הלזו, את כל ימי חייו, כל ימיו על אדמות שקבל ממנה, ועתה הוא מחזירם לשדמות הקדושות הללו.

ובשעת חייו זו האחרונה התחילו מעטים מסרבים בעשים בעולם; השמים האפירו כיריעת בד גטה, הירח נחבא, כל המאורות כבו ועל העולם נתעורר פתאום ושקע בתהומות עכורים, עד שהאדמה נראתה כבעה ונדה תחתיו.

אושה ממושכת ומנבאת רעה נשבה מן היערות. העצים הבודדים נרעדו, מטר עלים ירד ברשרוש על השבלים, ומן השות הנמוכים והמרעידים עלה קול חריטי חרד ונאנק:

בעל הבית! בעל הבית!

נוצות השעורה הירוקה רעדו כנגד מבכי ובמו בנשיקות חמות חבקו את רגליו היגעות. דממה קמה מסביב ורק כאשר שב מזדוע, בכפר הכבדה זהריקה, פתחה האדמה כולה את פיה וכמו במקהלה אדירה קראה:

השאר! השאר אתנו! השאר!

מוכה תמהון עמד, נדמה לו כי הכל הולך ובא לקראתו; העשבים זחלו, השבלים המתנועעות שטו, החלמים הקיפוהו, כל העולה התרומם לכסותו, עד שאימה אחזתו; בקש לצעוק אך לא יכול להוציא קול מגרונו הנחנק; בקש לבדוח-חסר לו הכוח לכך והאדמה אחזתו ברגליו, השבלים בפתוהו, החלמים עצרוהו, רגבי האדמה הקשים החזיקוהו, האילנות חסמו את הדרך והלכו עליו אימים, הקוצים קרעו את בשרו, הלילה והקולות המגיעים מאפסים התעוהו מני דרך:

השאר! השארה!

פתאום מת, הכל גדח ועמד על מקומו.

/מתוך "האכרים" לרימונט/

כי יחרב וגותר האיכר על אדמתו; ארץ כי תחרב ובניה יגלו מעל אדמתם בתגרת יד הגורללא נשאר להם אלא להשקיע את עצמם בזכרונות ואגדות ימים עברו. אכן מעמו בלב העם בגולה געגועי שחר לכבוד אדמה ולנחלת שדה, רגיש המנהגים שבהם גלומים הזכרונות של חיים משוקעים בקרקע, ושירת ישראל בכל הדורות על תפארת עבר שנגושה.

וכך מתנה את רחשי לבו משורר עם נטול קרקע בעמדו מול מרחבי שדה.

אא לי השדה ואשמע מה זיגר ה' מן הקמה,
מה לאט הרוח ממשק הקנים הזקופים, הגאים,
מה ירקם בטחר זיו שדי, מה יתעל גול הרים בדממה,
ומה השבלים תגענה וראשיהם השעירים, המלאים.

אבואה בגר ואחבא,ובקומת שבליו אטבעה,
אתגולל בין שפעת גבעוליו,אשוף בשטף גליהם,
אקשיבה דמית היער,את רזי החרש אשמעה,
אט אזני אל לחש העצים ואשמע סוד שיח עליהם.

את-פני בקרקע אכבשה,לארץ הרטבה אפלה,
אשאלה את פי האדמה ואבך הרבה בכה אל חיקה:
הגידי לי,אמי-אדמה,רחבה, מלאה וגדולה-
מדוע לא תחלצי שדך גם לי נפש דלה שוקקה?

כעני אעמד בפני הד הקמה המאירה ושמחה,
ואדע אך עתה את עניי מה רב,הה,אך עתה ארענו!
לא ידי עשבוכן שבלים,לא ידי קומתכן ספחה,
לא כחי מזרתי בזה,לא אני אצברנו.

לא רסיסי זעתי את מגרפות אדמתכן השחורה הרטיבו,
אף לא תפלתי הורידה את-מטר השמים על נירכן,
לא עיני הרהיבו מלאות ראשיכן,לא לבי הרחיבו,
אף לא הידד שירי יזעזע מנוחתכן ויפל על קצירכן.
/ביאליק 'בשדה'/

עברו כימי דור אחד.הגעגועים לקרקע הלכו והעמיקו שורש בלבבות,הלכו ונתעצמו.הגעגועים האלה נארגו במסכה מפעל-הבראשית,של דור מעפיל וגאוז האדמה-מכורתו,הם שדובבו את ריטוני הקוראים: "עלו"! הם המפעמים את מרחיבי הגבולות באפון ובנגב,מדן ועד נגבה,ברטט גיל בכל עליות ימינו.

בלע ההרים מכורסי השמיר מתגלשים הויסים החומים של חריש ראשון ושורות הבורות לקריית נטיעת חורשת האורן.על מסגת ההר ממול לבית,ממול ריטיהם של החורשים מאדים ומלבין עדר הצאן החדש המתאזרח בסביבתו החדשה ומבכס בעקבות הרועה שאקדח תלוי בחגורתו.הנה מתחרעים שם במרחק שדות המלוה שהסתקנו לטקל מתוך אלפי דונם זרועי אבני שעודם מחכים להכשרתם.
"תחת נעצוץ יעלה/הברוש,תחת הסירפד יעלה הדס" - התזכור את הפסוק מישעיהו? הוא לא ענה,רק בעיניו הואת ניצוץ. הנאוז? הנאוז בכל השממות האלה,היהפכו לבית מגוז,הנותן אמסה,המעורר געגועים ואהבה,הנותן טעם לחיים?

* אך, על פני אדמה - לא בעבים, מעל -
על פני אדמה הקרבה, האם:
להעצב בעצבה ולגיל בגילה הדל
היודע כל כך לנחם.

לא ערפלי-מחר - היום המוחש ביד,
היום המוצק, החם, האיתן;
לרוות את היום הזה, הקצר, האחד,
על פני אדמתנו כאן.

בטרם אתא הליל - בואו, בואו הכל!
מאמץ מאוחד, עקשני וער
של אלף זרועות, האמנם יבצר לגל
את האבן מפי הבאר?
/רחל/

הן גרעין זרעת-בטח!
עץ נטעת-לא למות!
כל חדוש הלמות מקבת.
רד אנך על הנדבך.
ולבנה על לבנה נניח,
עד נגביה הארמון.
כן תחזק הלמות מקבת
עץ נטעת--לא למות!
הן גרעין זרעת-בטח!
/שיו"ה/

מתוך "יציאת מצרים"
אורטוריה להנדל .

וַיַּסַּע כצאן עמו וינהגם כרועה עדרו,
ויוציאם בכסף וזהב ויוצא צבאותם ממצרים ביד רמה.

/ שירת מקהלה /

ס י ו ם